

HELI SIIRILÄ, Vaasan yliopisto, Levón-instituutti

Suomi vahvasti edustettuna maaseutukongressissa Kreetalla

Kreetalla Haniassa järjestettiin 22.–25.8.2011 järjestyksessään 14. The European Society of Rural Sociologyn (ESRS) konferenssi. Konferenssin teemaksi oli tällä kertaa valittu *Inequality and Diversity in European Rural Areas* (Epätasa-arvo ja monimuotoisuus Euroopan maaseutualueilla). Edellisen kerran maaseutusosiologit kokoontuivat Haniassa vuonna 1997.

Tapahtumaan osallistui 320 maaseutututkijaa neljästäkymmenestä eri maasta. Suomalaisten delegaatio oli yksi suurimmista: meitä oli kaikkiaan lähes kolmekymmentä. Kansainvälinen kohtaaminen on tietenkin konferenssin ensisijainen tavoite, mutta tällaisilla tapahtumilla on kiistatta monia muita tärkeitä funktioita. ”Missä muualla pystyt monen päivän ajan keskustelemaan tutkimusaiheista, vaihtamaan kuulumisia tai ylipäättään tutustumaan näin laajaan joukkoon eri puolilta Suomea tuleviin tutkijoihin kuin kotimaan ulkopuolella”, kuvasi Ismo Björn, yksi suomalaisosallistujista. ”Moni kirjoista ja artikkelista tuttu nimi sai Hani-an auringossa kasvot.” Päivien aikana mietittiin uusia yhteistyökuvioita, sovittiin tapaamisista ja yhteisjulkaisuista. Kansainvälinen konferenssi on myös oiva paikka peilata suomalaisen maaseutututkimuksen ja -politiikan tilaa.

Luentotankkausta ja työryhmäpureskelua

Konferenssin jokaisena päivänä oli yleisluentoja sekä rinnakkaisia työryhmäsessioita. Yleisluennot käsittelivät maatalouden ja maaseudun ajankohtaisia ilmiöitä, tutkimuksen teoriaa sekä isäntämaan Kreikan talouden ja maaseudun tilannetta talousvaikeuksien pyörteissä. Kahvitauoilla pureskeltiin kutsuesitelmien antia. Ensikertalaisena ihmettelin hieman, miksi suomalaisia ei näy enempää kutsutuina puhujina, työryhmävetäjinä tai puheenjohtajina, vaikka olimme aktiivisia ESRS-osallistujia.

Konferenssin 28 työryhmässä esiteltiin lähes 400 paperia. Aiheet ja lähestymistavat vaihtelivat teorioista käytäntöihin. Manu Rantasen mukaan demograafisten prosessien moninaisuutta Euroopan maaseutualueilla käsitelleessä työryhmässä aiheet tukivat onnistuneesti toisiaan, vaikka esitykset olivat hyvin erityyppisiä. 12 esityksen joukosta hänelle jäivät mieleen esitykset maallemuuton taustoista ja vaikutuksista Australiassa ja Skotlannissa sekä paikkatietoaineistojen käyttö asumisen kausittaisuuden kuvaamisessa Ranskassa.

Hevostutkimuksella oli oma työryhmänsä, joka jatkoi näin Vaasan konferenssissa vuonna 2009

perustetun kansainvälisen hevostutkimusverkoston työtä. Nora Schuurman oli yksi työryhmän koordinaattoreista. Nora ja työryhmään osallistunut Maarit Sireni kertoivat, että aiheet työryhmässä vaihtelivat yleisistä hevostalouden muutosta tarkastelevista katsauksista ihmisen ja hevosen suhteen analyysiin sekä tutkimusalan teoreettisiin ja metodologisiin pohdintoihin. Hevostutkimukseen sisältyy monia maaseutututkimuksen keskeisiä kysymyksiä kuten maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus, maaseutuyrittäjyys sekä ihmisen ja luonnon välinen suhde. ”Työryhmässä oli vahva suomalaisedustus, mikä kertoo Suomen aktiivisuudesta yhtenä nousevan yhteiskuntatieteellisen hevostutkimuksen maana”, Nora ja Maarit totesivat.

Gender-työryhmän papereissa esiteltiin sukupuoli- ja -polvi näkökulmia muun muassa maaseudun kehittämisessä ja ruuan tuotannossa eri maissa. Käsitellyiksi tulivat myös ilmastonmuutosten vaikutukset maaseudun syrjäseutujen hoivapalveluihin ja viktoriaanisen naiskäsitteilyn jatkuvuus nykypäivän maaseudulla, kuvaili Ismo Björn. Esitykset perustuvat kuinkin tutkijan omaan tutkimusalueeseen ja -aineistoihin. Näitä peilattiin kansainväliseen tieteelliseen keskusteluun, jossa nimet Alston, Bennet, Brandth, Little, Shorthall ja Whatmore olivat Ismon mukaan edelleen kovaa valuttaa.

Social Farming -työryhmän esityksissä tarkasteltiin Social farming- tai laajemmin Green care -innovaatioiden leviämistä ja leviämisen esteitä sekä toimintakentän määrittelyä Euroopan eri maissa. Samaa aikaa kun Irlannissa, Sveitsissä ja Suomessa käynnistellään toimintaa, Italiassa pohditaan miten innovaatiota tulisi hallita. Alankomaissa, joka on ollut alan edelläkävijöitä, on jouduttu uuden tilanteen eteen, kun toiminnan rahoitusjärjestelmä on muuttunut. Työryhmän työskentelyyn osallistunut Katriina Soini kertoi sen olleen melko pieni ja osallistujien osin ennestään tuttuja COST 866 Green care in Agriculture -hankkeen piiristä. Tästä syystä keskustelu oli erityisen antoisaa. Session päätteeksi oli järjestetty paneelikeskustelu, johon osallistuivat myös bioenergia ja maaseutukasvatus -ryhmien osallistujat. Paneelissa pohdittiin, mitä yhteisiä haasteita näillä teemoilla on maaseudun kehittämisessä ja miten tutkimus voi näihin tarpeisiin vastata.

Itse osallistuin Relational Rural -työryhmään. Esitysten taso vaihteli ryhmässä suuresti; osa esityksistä oli erinomaisia ja osa haparoivia jo esittäjiensä kielitaidon puolesta. Ruokaa, ruoantuotantoa ja maanviljelijöitä käsitteleviä esityksiä oli yllättävän paljon. Suomalainen laaja maaseutupolitiikka tuntui olevan vierasta. Tuija Mononen kiinnitti huomioita luonnonvara- ja ympäristökysymysten vähemmistöasemaan esitelmäotsikoiden joukossa ja siihen, että osa työryhmistä oli rajattu tiukasti alueellisiin perusteisiin. Hän toivoikin, että tulevissa konferensseissa työryhmien teemat heijastelisivat monipuolisemmin eri puolilla Eurooppaa tehtävää tutkimusta.

Ekskursioilla maaseutu todellisemmaksi

Keskiviikko oli retkipäivä. Itse pääsin tutustumaan paikallisen appelsiineja ja avocadoja kasvattavaan tilaan. Appelsiini- ja avokadopuiden rivit ulottuivat silmäkantamattomiin. Hintaa appelsiineista viljelijä sai vaivaiset yhdeksän senttiä kilolta. Suurin markkina-alue oli Hollanti. Lisätuloja hankkiakseen viljelijä oli hankkinut maille aurinkopaneeleita. Tähän hän oli saanut julkista tukea. Tuottamansa sähkön hän myy – toisin kuin Suomessa – valtakunnalliseen sähköverkkoon. Aurinkopaneelien luona käytiin kiihkeää keskustelua paneelien maisemavaikutuksista. Matkaoppaanamme toiminut paikallinen nainen vastusti paneeleja erityisen kiivaasti siksi, että laitteista saa sähköä vain 20 vuotta. Maisema sen sijaan on pilattu ikuisiksi ajoiksi. Aurinkopaneelit hankkinut ja sähköä myyvä maanviljelijä kuunteli vieressä vuodattusta tyynenä.

Toinen ryhmä tutustui vuoristossa, Kreetan länsiosassa, Kissamoksen maakunnassa sijaitsevaan Milian ekokylään. Reilun 500 metrin korkeudessa sijainneet 13 hylättyä taloa on otettu matkailua palvelemaan uusiokäyttöön ja kylässä on nyt mahdollista yöpyä sekä nauttia ravintolassa paikallisia vuoristoherkkuja. Toimintaa harjoittavan yhteisön filosofia perustuu ekologisuteen ja kulttuuriseen kestävyteen. Kylä ympäristöineen on rakennettu nykyiseen kukoistukseensa 1990-luvun alussa. Retkellä mukana ollut Ilkka Luoto kertoi, että vuoristomaiseman jylhyys ja paikan hiljaisuus muodostivat vaikuttavan vastakohdan Hanian turistihälinälle.

Maaseudun ilmiöt tuttuja kaikkialla

Ismo Björn osallistui retkelle, joka vei Kreetan maatalouden ja historian ytimeen: oliivipuiden äärelle. Oliivipuut peittävät neljäsosan Kreetan pinta-alasta, ja saaren maatalous perustuu lähes täysin oliivin tuotantoon ja jalostukseen. Oliivi työllistää myös tutkijoita ja muodostaa yhden perustan matkailulle. Retkellä tutustuttiin tyyppilliseen kreetalaiseen maatalouskylään, jota tuntuvat vaivaavan samat ongelmat kuin useaa suomalaista maaseutukylää: nuoret olivat muuttaneet kaupunkiin, kylän asukkaista suurin osa on yli 60-vuotiaita eikä oliiviviljelyn jatkajia juuri ole. Kiinnostavaa oli etäomistuksen lisääntyminen. Monet oliivipuiden omistajista asuivat kaupungissa, lähinnä Haniassa.

Retken viimeisenä kohteena ollut kalastusmuseo kertoi Ismon mielestä enemmän Kreikan ja Euroopan unionin suhteesta kuin kalastuksesta. Museo oli perustettu hankerahalla. Seinät oli saatu pystyyn, samoin perusnäyttely, mutta sitten olivat rahat loppuneet. Pihalla lahosi puolenkymmentä kalastusalusta, joista osa oli jo täyttymässä roskista. Museota ympäröivä aita oli rikki ja pihalle rakennettu amfiteatteri oli ollut käyttämättömänä valmistumisestaan saakka. Museon sisällä oli vitriineissä mereneläviä, kalastusalus keskellä näyttelytilaa ja muutamia pienoismalleja. Ismo epäili, että matkailijoiden rahoilla museo tuskin tulee elämään, sillä turistien on vaikea löytää sinne.

Myös työryhmissä esitellyistä papereista huomasin, että muiden Pohjoismaiden ja läntisen Euroopan maaseuduilla kehitys on samansuuntaista kuin Suomessa. Muun muassa tanskalaiselle maaseudulle on tulossa aivan uutta ja omintakeista yrittäjyyttä. Yksi esimerkki tällaisesta oli ulkomaalaisten miesten perustama purjelautailumatkailuyritys, joka oli syntynyt juuri Tanskaan sen rannikolta löytyvien hyvien alan harrastuspaikkojen vuoksi. Tällaisiin uudenlaiseen yritystoimintaan ja elämäntapojen erilaistumiseen yritetään nyt löytää sopeutumiskeinoja niin alkuperäisten tanskalaisten keskuudessa kuin Suomessakin. Ruotsalainen esitys kolmannen sektorin tarjoamista palveluista maaseudun vanhuksille kuulosti samoin kovin tutulta.

Kongressissa tuli vahvasti esille, että maanviljelijät eri puolilla maailmaa saavat aivan liian vähän kor-

vausta työstään ja tuotteistaan. Markkinat ovat ”näkymättömän käden” avulla vetäneet viljelijät tiukalle ympäri maailman. Suurtilat yleistyvät kaikissa kehittyneissä maissa. Mielestäni on surullista, ettei asiaan saada ratkaisua. Yksi myönteistä muutosta synnyttävä kehitysilmio voi olla se, että ihmiset ovat yhä enemmän kiinnostuneita ruoan laadusta sen hinnan sijaan. Ehkä lähiruoka on viesti paremmasta.

Hellettä, hyvää ruokaa ja talouskriisin maininkeja

Käytännön järjestelyt sujuivat erinomaisesti jopa kriittisten suomalaisten konferenssijärjestäjienkin mielestä. Bussiyhteydet, tarjoilut ja ohjelma toimivat minuutilleen. Kun jokin oli myöhässä, se johtui meistä seminaariosallistujista. Kenties osallistujat olettivat, että asioiden tulee tapahtua aikataulusta myöhässä, koska ollaan etelässä. Helle ympäröi meidät koko viikon ja lämpötila kipusi joka päivä yli kolmenkymmenen. Luentoihin keskittyminen ei tuottanut vaikeuksia, koska seminaaripaikka oli hyvin ilmastoitu. Tarjoilut olivat erittäin runsaat, maukkaat ja kreetalaisiin ja kreikkalaisiin herkkuihin keskittyneitä. Hania vaikutti turvalliselta ja ystävälliseltä paikalta. Keskellä kiivainta turistesisonkiakin paikalliset ihmiset olivat auttavaisia ja ystävällisiä.

Seminaarin aikana käytiin koko Euroopassa raskaita keskusteluja siitä, miten Kreikan pahasti velkaantunut talous voidaan hoitaa kuntoon ja millä ehdoilla EU voi sitä auttaa. Talousongelmien seurauksia oli nähtävissä: tuotteiden hintataso oli kutakuinkin samalla tasolla kuin Suomessa. Väistämättä tuli mieleen, miten kreikkalaiset tulevat toimeen, kun paikallinen palkkataso on tietävästi alhaisempi. Paikallinen nuori kertoi juuri tulleen Tukholmasta, jossa oli ollut kuusi kuukautta lähdettyään sinne etsimään töitä tuttujensa esimerkin kannustamana. Töitä oli löytynyt autonpesijänä. Haaveissa hänellä oli päästä vielä tekemään töitä Suomeen ja Norjaan. Paikallisia asukkaita kuunnellessa kävi ilmi, että kreetalaisia ja kreikkalaisia nuoria on lähtenyt paljon töihin muihin maihin. Maan nuorisotyöttömyys on korkea, erään tiedon mukaan 25 prosentin luokkaa. Maan tulevaisuuden kannalta mietityttää, palaavatko nämä nuoret koskaan takaisin, vai jäävätkö sille tielle.

Oliivilla on tärkeä merkitys länsimaisessa kulttuurissa. Oliivin lehvä on rauhan, ihmiskunnan ykseyden ja rakkauden symboli. Eräs oliivikulttuurin ja -brändirakennuksen keskuksista on pieni Vouves-niminen kylä, jossa kerrotaan kasvavan maailman vanhimman oliivipuun. Siis yhden niistä, joita sanotaan vanhimmiksi, sillä maailman vanhin oliivipuun kasvaa myös Sardiiniassa – ja todennäköisesti myös kaikissa muissa oliivia viljelevissä maissa.

Puu oli ruma, mutta kieltämättä komean kokoinen: kääremäisen rungon läpimitta oli yli kolme metriä, korkeutta sillä oli kuusi ja leveyttä yli kymmenen metriä. Juuri tästä puusta otetuilla lehvillä seppelöitiin Ateenan olympialaisten maratonin voittaja, ja saman puun lehviä aiotaan käyttää myös Lontoon olympialaisissa. Oliivipuun ympärille oli rakennettu pieni puusta kertova museo, jossa oli muutamia oliivin viljelyyn käytettäviä välineitä ja oliivista kertovia esitteitä.

Teksti ja kuvat: Ismo Björn

Vouvesin puuta käy ihmettelemässä vuosittain tuhansittain turisteja. Puun vieressä olevassa pienessä matkamuistomyymälässä myydään erilaisia oliivituotteita. Myytävä oliivituoteperhe oli osin sama kaikkialla Kreikassa. Yksi tuotteista on esimerkiksi lahjapakauksessa oleva saippua, johon vaihdetaan ainoastaan sen saaren kuva, minkä kaupassa sitä myydään. Vouvesin myymälässä oli tarjolla myös paikallista viiniä, ja tietysti tavallista hinnoiteltua, paikallisia oliiveja – onnistunutta tuotteistamista ja paikallista kehittämistä kylän oman vahvuuden varassa. Hyvä tarinankerronta lisäsi kiehtovuuteen vähintään toisen puolen.

Kiitän matkakokemusten jakamisesta Itä-Suomen yliopiston tutkijoita Ismo Björniä, Tuija Monosta, Nora Schuurmania ja Maarit Sireniä, Helsingin yli-

opiston Ruralia-instituutin kehittämisspäällikkö Manu Rantasta sekä Jyväskylän yliopiston tutkijoita Ilkka Luotoa ja Katriina Soinia.